

waarvan de laatste van de hand is van P. DE GIVENCHY, den voorzitter der Société Préhistorique Française, zijn in staat gebleken dien indruk te wijzigen. Aan den grandiosen titel beantwoordt de inhoud zeker niet. De schrijver heeft zich in hoofdzaak georiënteerd naar praehistorische vondsten en de aanvullingen en bewijzen voor zijn theorieën aan de geneeskunst der hedendaagsche primitieven ontleend. Het eerste materiaal is schaarsch, lastig te hanteren en moeilijk in een overzichtelijken vorm te brengen, het tweede zoo overvloedig, dat groote belesenheid en behoedzaamheid noodzakelijk zijn, om uit de overstelpende hoeveelheid literatuur een behoorlijke keus te doen. Hoewel ik mij op het gebied der praehistorie geen oordeel mag aanmatigen, heeft het mij toch bevreemd, dat in de literatuurlijst de namen van ELLIOT SMITH en ROY MOODY, grondleggers der palaeo-pathologie, worden verzwegen. Wat de geneeskunst der primitieven betreft, de daarover geraadpleegde bronnen vormen een eenigszins onsamenhangend geheel, waarin slechts een enkele niet Fransche naam opduikt en, afgezien van iedere Nederlandsche bijdrage, ook de titels van het werk van algemeen bekende Engelsche ethnologen en folkloristen zooals FRAZER, MARETT, CARVETH READ, RIVERS en WICKWAR volkomen ontbreken. In verband daarmee is de behandeling van het magisch-religieuze element der primitieve geneeskunst nogal mager uitgevallen. Het feitenmateriaal is beter verzorgd. Wanneer ik echter de oude, droge, zakelijke en betrouwbare *Medizin der Naturvölker* van MAX BARTELS, die zich slechts aan de feiten houdt en zich om psychologische vraagstukken niet druk maakt, naast dit zwierige product der moderne pers neerleg, is mijn keus niet moeilijk.

M. A. VAN ANDEL.

INGEZONDEN.

EEN MARIALEGENDE.

Prof. Dr. N. J. A. F. BOERMA heeft in zijn artikel „Iets uit de oudste geschiedenis van de verloskundige tang” (*N. T. v. G.* 81, I, 52), opgemerkt: „Niet zelden werd een barende vrouw aan zich zelve overgelaten, zoodat zij dan den dood vond door verbloeding, baarmoederscheur of sepsis.”

In de middeleeuwsche legende „Van eenre iodinne die niet baren en mochte sonder mariën hulp” wordt het volgende verhaald, dat als illustratie van het bovenstaande kan dienen: „Het was een iodinne die ghebonden was mitten bant der natueren Ende het ghenaecte die tijt der baringhe. Als dese vrouwe den arbeit aen quam so wert si alte seer ghepinicht Ende si en conde vanden kinde niet ghenesen. Den enen dach ginc voor ende den anderen na mer dese ghebonden vrouwe volherde in groter pinen Die vroede vrouwe ende ander vrouwen die bi haer waren die begonden te mishopen van haren leven ende duchten die moeder mitten kinde te verliesen Ten lesten wert daer ontboden een ander vroede vrouwe diemen voer die wijste van alden lande hielt om dese vrouwe te hulp te comen. Als sij daer quam vant si die vrouwe in groten twivel gheset, ende en wiste niet te segghen dat haer of den anderen vrouwen die bi haer waren mochte verbliden Mer si seide dattet al verloren waer mitter vrouwen si moste sterven Of die goden mosten haer haestelic te hulpe comen Als si dan alle verwachtende waren haren doot,” verscheen plotseling Maria, die verkondigde de vrouwe te zullen helpen, indien ze Haar wilde aanroepen, wat de zieke deed „ende die vrouwe baerde een scoen kint”, waarna ze met haar zoon tot het Christendom overging.

Dergelijke exempelen, verteld en opgeteekend, alleen tot stichting van de groote massa, geven vaak een scherper kijk nog op het leven-van-alle-dag der Middeleeuwers, dan de „gheleerde” boeken uit dien tijd.

Amsterdam.

J. I. H. MENDELS.

FEUILLETON.

DE EERSTE OPERATIE VAN STRABISME IN NEDERLAND.

Een bericht in het *Alg. Handelsblad* van 29 September 1840 maakt melding van een goedgeslaagde operatie van scheelzien in ons land, en wel te Utrecht. Dat dit juist te Utrecht geschiedde, behoeft ons niet te zeer te verbazen; immers daar werkte in dien tijd de beroemde DONDERS, van wien wel mocht worden verwacht, dat hem de nieuwe behandelingsmethode langs operatieven weg van het scheelzien, in Duitschland geboren, niet onbekend was gebleven.

Het was de beroemde chirurg DIEFFENBACH, die deze methode — de tenotomie — het eerst op den levenden mensch had uitgevoerd, nadat het principe, de peesdoorsnijding, door STROMEYER reeds tevoren was aangegeven. Deze had al in 1831 tenotomie toegepast bij de behandeling van den pes equinovarus, namelijk de Achillespeesdoorsnijding, en wel ten tweede male in 1836 bij den Engelschen arts, dr. W. J. LITTLE, den beschrijver van de naar hem genoemde „ziekte van LITTLE”. Merkwaaardig genoeg had LITTLE tevoren, echter tevergeefs, voor zijn lijden hulp gezocht bij den grooten DIEFFENBACH. STROMEYER mocht het geluk smaken LITTLE te genezen. Komt dus STROMEYER de verdienste toe, het beginsel der operatie te hebben aangegeven, en die ook op het lijk voor het scheelzien te hebben beoefend: DIEFFENBACH was het, die de methode voor de practijk uitwerkte en ook de operatie bij levenden met succes toepaste. Tezamen met STROMEYER verwierf hij den Monthyon-prijs van 6000 francs, „pour avoir le premier pratiqué avec succès cette opération sur l'homme vivant”, terwijl het judicium over STROMEYER luidde: „pour avoir le premier exécuté sur le cadavre l'opération du strabisme”. DIEFFENBACH publiceerde zijn methode in de *Preuss. Vereinszeitung* 1839/40, en in zijn bekroonde verhandeling *Ueber das Schielen und die Heilung derselben durch die Operation*, Berlin 1842.

Het was nu in ons land en wel te Utrecht, dat de eerste, met goed gevolg uitgevoerde operatie volgens DIEFFENBACH, de tenotomie, voor scheelzien werd toegepast, en wel door JAN ANDRIES MULDER, een leerling van DONDERS.

JAN ANDRIES MULDER, geboren te Utrecht in 1807, studeerde aldaar onder SUERMAN en SCHROEDER VAN DER KOLK. Hij promoveerde in 1841 op een proefschrift, getiteld: *De Strabismo*, dat in hetzelfde jaar door VAN DER LITH in het Nederlandsch werd vertaald en door DONDERS zeer geprezen werd, omdat daarin de eerste in Nederland, door MULDER zelf uitgevoerde scheelzienoperatie uitvoerig werd beschreven. In hetzelfde jaar werd MULDER lector der chirurgie en verloskunde. Hij overleed reeds in 1847 aan typhus. DONDERS gaf zijn levensbericht in de *Utrechtsche Studenten Almanak* van 1848. Van zijn werken vinden we in den *Catalogus* der Bibliotheek van de Maatschappij voor Geneeskunde vermeld: *Tabulae vasorum corporis humani*. Sectio I. Tabulae arteriarum. Lugd. Bat. 1839. Vertaling uit het Fransch van RICORD. *Aanteekeningen en waarnemingen omtrent venerische ziekten* etc. Utrecht 1836. Het bovenvermelde proefschrift, door VAN DER LITH in het Nederlandsch vertaald: J. A. MULDER, *Verhandelingen over het scheelzien en deszelfs behandeling, voornamelijk door de oogspiersnede, myotomia ocularis, met waarnemingen gestaafd*. Utrecht 1841.

De pers nu, voor honderd jaar niet minder tuk op sensationeele nieuwtjes dan in onzen tijd, liet zich de „primeur” van de nieuwe, even eenvoudige, als in haar uitwerking wonderbaarlijke operatie van het scheelzien, niet ontgaan. Zij bracht, met naam en toenaam, het krantenlezende publiek, dan ook aanstonds het nieuwsbericht,

Ziehier dan het bericht uit het *Alg. Handelsblad* van 29 September 1840.

„Utrecht 27 Sept. Trotsch op den vooruitgang, dien kunsten en wetenschappen